

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

עקב

(חלק כד שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות
שבוע פרשת עקב, יד-כ מנחם-אב, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

עקב ב

זה עוסק במצב שבו קיים „כעסו” – וממילא מובן שקיימת הסיבה ל„כעסו”, הנהגה ההפך מרצון השם – ומכל מקום „ישא ה' פניו”, ואם כן, הסתירה האמורה בעינה עומדת!

ב. גם צריך להבין, בפירושו השני של רש"י – „ולא יקח שוחד, לפייסו בממון”:

בשלמא מה שהאריך רש"י וכתב „לפייסו”, אע"פ שכבר נאמר בכתוב עצמו שהמדובר הוא ב„שוחד”, הרי זה – כמבואר ברא"ם וכמוכּן בפשטות – משום ששוחד האמור בכל מקום (לגבי דיין בשר ודם) יכול להתפרש בשתי דרכים, „לזכות את החייב” (עיוות הדין) או „לוותר לו ענשו”, והשם יתברך לא יפול בו לזכות את החייב, רק לוותר העונש, ולפיכך הדגיש רש"י שדיבר הכתוב כאן בשוחד שתוכנו הוא „לפייס”, והיינו ויתור על העונש (ולא „לזכות את החייב”, שהוא דבר שאין הכתוב צריך לשלול).

אבל עדיין אינו מובן מ"ש רש"י „בממון”, וכקושיית הרא"ם: „לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקב"ה. ולמה לא פירש ולא יקח שוחד המצוה בעבור העבירה”?

וכן: למה העתיק רש"י מן הכתוב גם את התיבות „ולא יקח”? הלא פירושו כאן אינו אלא בנוגע לתיבה „שוחד” – שעליה פירש (א) שתוכנה „פיוס”, (ב) ושאוּפּן הפיוס הוא על-ידי „ממון”.

א. על הפסוק! „כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים גו' אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד” פירש רש"י: „לא ישא פנים – אם תפרקו עולו”; „לא יקח שוחד – לפייסו בממון”.

וצריך להבין: מה מחדש רש"י במ"ש „לא ישא פנים” היינו „אם תפרקו עולו”? וכי אימתי לא ישא הקב"ה פנים – כאשר יקיימו תורה ומצוות?! ואם כן – מאי קא-משמע-לן?

המפרשים² ביארו שרש"י בדבריו בא ליישב סתירה בין שני כתובים, שכאן נאמר „לא ישא פנים” ולעיל (בברכת כהנים) נאמר³ „ישא ה' פניו אליך”⁴; ועל כך פירש שכאן שאני, כי המדובר הוא „אם תפרקו עולו”.

אלא שעדיין אינו מובן – מאי קא-משמע-לן? הרי לכאורה מובן מעצמו „לא ישא פנים” היינו „אם תפרקו עולו”; ובפרט לאחר האריכות בזה בכתוב לעיל בפרשת בחוקותי.

ועוד: „ישא ה' פניו אליך” פירשו רש"י „יכבוש כעסו”, ונמצא שכתוב

(1) פרשתנו י, יז.

(2) דבק טוב, משכיל לדוד, מלאכת הקודש.

(3) נשא ו, כו.

(4) וראה ברכות כ, ב, ר"ה יז, סע"ב. נדה ע, ב.

ספרי נשא שם. פיה"מ להרמב"ם מגילה פ"ד (הי' קורא) מ"ח. ובכ"מ.

בתוס' ר"ה ונדה שם, שע"פ פשוטו של מקרא אין זו סתירה בין הכתובים. אבל ראה חדא"ג מהרש"א נדה שם (טז, ב ד"ה ושאלו). לקו"ת נשא ד"ה כה תברכו (כו, סע"א ואילין).

ג. על קושייתו האמורה של הרא"ם מצינו במפרשים⁵ כמה תירוצים:

א) „ממון“ כאן פירושו הבאת קרבן לה, ובזאת השמיענו הכתוב ש„זבח רשעים תועבה“⁶ – שכל זמן שלא עשה תשובה אין קרבנו מתקבל.

ב) ענין „לפייסו בממון“ היינו – כלשון הכתוב לעיל „ויקחו לי תרומה“ – כל ממון שמקדיש אדם „לי, לשמי“, לצרכי המשכן, המקדש וכיוצא בזה; והכתוב מודיענו שלא ניתן להפטר מעונשה של עבירה בנתינת ממון לגבוה (כי אם על-ידי עשיית תשובה).

ג) „ממון“ היינו כל מצוה הנעשית על-ידי נתינת ממון, כגון צדקה וכיוצא בזה (והכתוב מתפרש כנ"ל, שנתינה זו אינה מספקת).

אולם, תירוצים אלו מיישבים רק את החלק הטהור שבקושיית הרא"ם – כיצד תתכן מציאות של קבלת ממון אצל הקב"ה – ואילו עיקר השאלה במקומו עומד:

מאחר שהטעם לכך (שיש קא-סלקא-דעתך לומר) שתתכן לגבי הקב"ה פעולה של „שוחד“ כביכול על-ידי הממון אינו כבנתינת ממון לבשר ודם (שבה יש לדיין תועלת מן הממון גופא), אלא הוא לפי שבכך נעשית מצוה, הבאת קרבן או כיוצא בזה – למה נקט רש"י בייחוד (מצוה שהיא) „בממון“? מאי שנא מצוה שעל-ידי נתינת ממון מכל שאר המצוות?

ובפרט קשה על הפירוש שהמדובר הוא בקרבן (שהוא „ניחוח“ – נחת רוח לפני, ההפך מ„כעסו“), דלפי זה בודאי היה לו לרש"י לפרש להדיא „לפייסו בקרבן“ ולא לרמוז על כך בתיבת „בממון“,

ועוד – לפירוש זה נמצא העיקר חסר מן הספר בפירוש רש"י (שאף שהקרבן מכפר, אין הדברים אמורים אלא כשיש עמו תשובה);

ועוד: בפשוטו של מקרא – היכן נרמז (על-כל-פנים) במ"ש „לא יקח שוחד“ דבר זה, שאין הקרבן מכפר אלא עם התשובה?

ואין לומר רש"י נקט „בממון“ לפי ש„שוחד“ ביחס לבני אדם מתפרש, על-דרך הרגיל, נתינת שוחד של „ממון“ – כי: א) גם בבני אדם מצינו „שוחד דברים“⁸ וכיוצא בזה. ב) ועיקר: עפ"ז עדיין יקשה על הכתוב – למה נאמר בכתוב „שוחד“ (שפירושו „בממון“) ולא לשון אחרת שתוכנה „במצוות“ וכיוצא בזה?

ד. הביאור בזה:

כוונת פירוש רש"י כאן מדויקת בלשונו – „אם תפרקו עולו“ (ולא אחת מהלשונות בפרשת בחוקותי וכיוצא בזה):

אין מדובר כאן על אי קיום מצוות בעלמא, עשיית עבירות רח"ל,

שכן על מצב זה אנו מבקשים מהקב"ה – ועל כך מברכים הכהנים –

(8) פרש"י ויקרא א, ט.

(9) ראה משכיל לדוד.

(10) כתובות (קה, ב), אבל רש"י עה"ת (שמות

– כג, ח) לא פירש כן.

(5) ראה גו"א, דברי דוד (להט"ז), שפ"ח. וראה

גם משכיל לדוד.

(6) משלי כא, כז.

(7) תרומה כה, ב.

שים¹⁴, ש"ולא יקח שוחד" היינו, ש"שוחד מצות" – שהרי לפי פירוש רש"י בפסוק זה (שמדובר בו במי ש"ליראה" אינו מתקיים אצלו – "תפרקו עולו") שוב אין מקום לפרש (ש"ולא יקח שוחד" היינו) שהקב"ה אינו לוקח, "שוחד מצוות" מ"פורק עול", כי הוה-אמינא זו מופרכת ועומדת כבר מתוך הנאמר לפני זה, "לא ישא פנים".

ועל כן הוכרח רש"י למצוא ענין שיש מקום לקא-סלקא-דעתך שביכלתו להביא לענין של פיוס וכפרה גם עבור פורק עול – ולכן פירש רש"י "לפייסו בממון".

והיסוד לסברא ש"ממון" מסוגל לכפר על ענין "תפרקו עולו" – אין רש"י צריך לפרשו להדיא, כי את זאת למדנו כבר לעיל: על הפסוק "ולא תקחו כופר"¹⁵ (האמור בהורג נפש) פירש רש"י "לא יפטר בממון" (וכן לגבי שור שהרג אדם נאמר¹⁶ "ונתן פדיון נפשו") – ומזה מובן שתכונתו ופעולתו של שוחד ממון הן בשתיים: נוסף לזה שמקבל הממון נעשה "משוחד" (מחמת ההנאה והתועלת מן הממון), משמש הממון גם כ"כופר", פדיון וחילוף לנותן, שתמורת מסירת עצמו (למיתה וכיוצא בזה), הוא נותן את ממונו¹⁷; ובנוגע לכופר שור שהרג אדם אף ישנה דעה – שהובאה בפירוש

"ישא ה' פניו אליך", שיכבוש את כעסו ולא יעניש;

אלא מדובר על פריקת עול, היינו על מי שפורק מעצמו לגמרי את עולו של הקב"ה ר"ל ומפקיע את עצמו מלהיות "עבד ה'", ואדרבה¹¹, הוא חש חפשי לנפשו לעשות ככל העולה על רוחו, באמרו "בשרירות לבי אלך"¹² – ועליו אומר הכתוב "לא ישא פנים": הקב"ה נוהג כלפיו בדקדוק, מבלי לוותר.

וההכרח לפרש כן הוא מכללות תוכן הפרשה:

התחלת הפרשה¹³ היא "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה ה'", וכפירוש רש"י "אע"פ שעשיתם כל זאת עודנו רחמיו וחייבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו'".

הרי שתיכף בתחילת הפרשה מודגש ש"אע"פ שעשיתם כו'" – הקב"ה נושא פניו לישראל, ואין הוא דורש "כי אם ליראה וגו'" ותו לא.

ולכן, כאשר נאמר בכתוב בהמשך לזה "לא ישא פנים", בהכרח לומר שמדובר כאן על ההיפך מענין זה ("ליראה גו'") – כי כשאדם נוהג להיפך מכך, לא יתכן שיתקיים בו "ליראה וגו'".

וזהו שפירש רש"י "לא ישא פנים – אם תפרקו עולו", כנ"ל.

ה. ועפ"ז מובן הטעם שאין רש"י יכול לפרש, כמו שכתבו כמה מפר-

14) רמב"ן וספורנו (ומפרשי רש"י הג"ל) כאן. פיה"מ להרמב"ם אבות ספ"ד (הובא לקמן בפנים). ולגירסת המאירי (אבות שם. ועוד) כ"ה בספרי פרשתנו כאן.

15) מטעי לה, לא.

16) משפטים כא, ל.

17) ולהעיר ממכות ב, ב.

11) ראה תולדות (כז, מ): תעבוד (והפכו) . .

ופרקת עולו.

12) נצבים כט, יח.

13) פרשתנו י, יב.

שיש בו תוכן של נתינת עצמו ("חיי נפשו"), קבלת-עול, והחסרון כאן הוא רק שלהיותו פורק עול אין נתינת הממון יכולה לשמש לו כפדיון וחילוף – לפיכך הדגשת הכתוב כאן היא לא בשלילת (נתינת) הממון, אלא בכך שאינו נלקח ומתקבל בתור "פיוס" ו"שוחד". הכתוב מדגיש "ולא יקח שוחד".

ו. כל ענין – ובפרט עניני תורה ומצוות – הוא בהשגחה פרטית. והנה, אנו מוצאים שהענין האמור (שהקב"ה "לא ישא פנים ולא יקח שוחד") נמצא גם בסוף הפרק הרביעי במסכת אבות: "שאינ לפניו כו' ולא משוא פנים ולא מקח שוחד",

ולפי ה"ש נוהגין"²¹ ללמוד פרקי אבות "כל שבתות הקיץ", נמצא (בחלק מהשנים) שהפרק הרביעי נלמד בשבת פרשת עקב.

וכאן רואים אנו שדוקא לפי פירוש רש"י בפשוטו של מקרא – מתורצת השאלה: מהו חידוש המשנה על הכתוב המפורש בתורה? – שכן על-פי הנ"ל החילוק מבואר ומובן:

בתורה נאמר כתוב זה בענין (ומצב של) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך גו'", וזה מכריחנו לפרש (כנ"ל) ש"ולא יקח שוחד" בא כאן כהמשך

רש"י¹⁶ – ש"פדיון נפשו" משמעו "דמי מדיק" דוקא.

[וטעם הדבר מובן – מדה כנגד מדה, כמו שנאמר¹⁸ "בדבר אשר זדו עליהם", וכמו שביאר רבינו הזקן בפרטיות בתניא¹⁹ בנוגע למצות הצדקה, שכיון שעל-ידי הממון "היה יכול לקנות חיי נפשו" – ממילא "הרי נותן חיי נפשו לה".

על-דרך מה שהביא רש"י להלן בסמוך²⁰, על הפסוק "היקום אשר ברגליהם" – "זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו".

ואת זאת שולל הכתוב ומשמיענו שלא יתכן "לפייסו (לקב"ה) בממון": פשיטא שאין כוונת הכתוב לשלול סברא שניתן לעשות את הקב"ה "משוחד" ח"ו על-ידי ממון; אלא מדובר כאן אודות פעולתו של הממון עבור הנותן: האדם עלול לסבור שאע"פ שהוא פורק עול ואינו מוסר עצמו לה, ביכלתו לתת את ממונו (תמורת מסירת עצמו), והקב"ה יקבל זאת בתור "כופר נפשו".

ועל כך אומר הכתוב: "ולא יקח שוחד". הקב"ה לא יקבל כופר, נתינת דבר אחר, אלא אם כן ימסור האדם את עצמו לה; ואז דוקא יש פעולה לנתינת ממונו לה, אולם כל זמן שהוא "פורק עול" – "לא יקח שוחד".

ולפי זה מובן גם הטעם להדגשת הכתוב (שהעתיק רש"י בפירושו) "לא יקח": מאחר שנתנית הממון היא דבר

(18) יתרו יח, יא.

(19) פל"ז (מח, סע"ב).

(20) פרשתנו יא, ו. וראה רש"י שמות ד, יט.

(21) סידור אדה"ז. וכן הוא דעת הרמ"א (או"ח סו"ס רצב – ולא העתיק זה אדה"ז בשולחנו שם). סידור הרמ"ק, מטה משה סי' תפ"ו. מנהג זה הובא בס' המנהיג (מנהג צרפת), ס' המנהגים למהר"י טירנא (מנהג הגר פולין וברונא), ארחות חיים (משבועות ועד סוכות), ועוד. – ולהעיר ש"א הן בקיץ והן בחורף – טור מר"ע גאון. ועוד. וראה מחזור וויטרי.

מצוה יבוא ויתור על עונשה של עבירה – אלא שכרה של כל מצוה ועונשה של כל עבירה קיימים בנפרד ובפני עצמם.

וי"ל אחד מהטעמים לכך: תוכנו וגדרן של המצוות והעבירות אינו (רק) השפעתן ופעולתן על האדם המקיים, אלא גדר המצוה הוא – קיום רצון העליון, וגדר העבירה – עבירה על רצון העליון; וממילא כל מצוה היא ענין לעצמו (וכן בהפכה).

אך בזה גופא יש שני ענינים – „ולא משוא פנים ולא מקח שוחד“: החילוק בפשטות בין „משוא פנים“ ל„מקח שוחד“ הוא, ש„משוא פנים“ פירושו ויתור הבא מצד מעלת האדם, ו„מקח שוחד“ בא מצד חשיבות הדבר הניתן;

וי"ל שעל-דרך-זה הוא גם בפעולתם על הדיין: „משוא פנים“ פועל שלא תקטן מעלת האדם על-ידי העוולה; שהאדם לא יהיה בגדר „חוטא“ (מלשון חסרון); ואילו „שוחד“ פועל שמעשהו הבלתי רצוי „נפדה“ ונמחה.

ועל כך מחדשת המשנה: הקשר²⁵ של האדם לה' אינו „משתוה“ בהעמדת מצוה כנגד עבירה, ואין עבירה נמחקת על-ידי מצוה.

ובכך יובנו^{25*} גם דברי המדרש²⁶ שהתשובה היא ענין של „שוחד“ („אתה

לכללות הענין של קבלת עול מלכות שמים; ולכן פירש רש"י – שפירושו הוא לפי פשוטו של מקרא – „לא ישא פנים, אם תפרקו עולו. ולא יקח שוחד, לפייסו בממוץ“.

משא"כ (במשניות ש) בפרקי אבות, שתוכנם „מילי דחסידותא“²², בהכרח לפרש שהנאמר אודות הקב"ה „שאין לפניו כו' ולא משוא פנים ולא מקח שוחד“, בא להודיענו ענין שונה הנוגע למי ששומר תורה ומצוות, אלא שנדרשים ממנו גם „מילי דחסידוֹ-תא“ –

וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שלו²³: „לא יקח שוחד הטובות כמו שיעשה אדם אלף טובות ורעה אחת שלא ימחול הש"י מעבירה ההיא לרוב טובותיו ויחסר לו מאלף טובותיו טובה אחת או יותר אבל יענש על זאת הרעה האחת ויגמלהו על הטובות ההם כולם“²⁴. וזהו ענין לא יקח שוחד. והוא כמו לא ישא פנים שיענש הגדול במעלות על דבר מועט כמו שנענש משה רבינו ע"ה . . וגמול עשו הרשע על כבוד אב ואם ונבוכדנאצר על כבוד הש"י . . וזהו ענין ולא משוא פנים“.

כלומר, חשבון המצוות והעבירות אינו באופן של מסחר וחליפין במצוות ובעבירות, כך שעל-ידי ניכוי שכר

(22) ראה ב"ק ל, א.

(23) אלא שהוא פירש כן גם בכתוב דידן, וא"כ קשה לכאורה, כנ"ל בפנים, מהו החידוש במשנה. אבל לפרש"י מובן. ולהעיר, שבפירוש רבינו יונה שם מציין לכתוב בדברי הימים ולא לכתוב דידן.

(24) להעיר ממדרש משלי רפי"א. ספרי ברכה

לג, ו. והאינו לב, ד.

(25) כי מצוה – ל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקתי מה, ג. ובכ"מ) ועובר עבירה – בתכלית הפירוד בשעת מעשה (תניא פכ"ד).

(25*) בהבא לקמן – ראה בארוכה יותר לקו"ש חלק לד ע' 59 ואילך.

(26) מדרש תהלים מזמור יז, ב. יל"ש שם רמז תר"ע.

נוטל שוחד מן הרשעים בעולם הזה, תשובה ומעשים טובים ותפלה (ומסיים המדרש: עשו תפלה²⁷ ותשובה) – כי יתרון פעולתה של התשובה נעלה באין-ערון מן המצוות, ובנידון דידן (אין זה רק ויתור, כך שהאדם נעשה בעל תשובה, אלא) – היא מהפכת את המעשה הבלתי טוב:

78

(משיחת ש"פ עקב תש"מ)

28) יומא פו, ב תשובה מיראה.

29) יומא שם תשובה מאהבה.

30) ראה תניא ספ"ז. ובארוכה בניאור דרגות

אלו – לקו"ש ח"ז ע' 183 ואילך. וש"נ.

27) ובמד"ת באבער וביל"ש תהלים רמז תר"ע

– ליתא תיבת תפלה.

